
ІННОВАЦІЇ

УДК 330.341.12

Ю. В. Великий,
к.е.н., доцент**ПРОБЛЕМИ ІННОВАЦІЙНОГО РОЗВИТКУ ЕКОНОМІКИ УКРАЇНИ**

Досліджено роль держави в інноваційному процесі розвитку економіки країни. Обґрунтовано необхідність посилення ролі держави в процесі інноваційного розвитку, впровадження економічного механізму стимулювання інноваційної діяльності. Розглянуто основні проблеми інноваційного розвитку та запропоновано шляхи їх розв'язання.

Ключові слова: інноваційний процес, державна підтримка, бюджетна політика.

Ю. В. Великий,
к.э.н., доцент**ПРОБЛЕМЫ ИННОВАЦИОННОГО РАЗВИТИЯ ЭКОНОМИКИ УКРАИНЫ**

Исследована роль государства в инновационном процессе развития экономики страны. Обоснована необходимость усиления роли государства в процессе инновационного развития, внедрения экономического механизма стимулирования инновационной деятельности. Рассмотрены основные проблемы инновационного развития и предложены пути их решения.

Ключевые слова: инновационный процесс, государственная поддержка, бюджетная политика.

Yu. V. Velykyi,
candidate of economic sciences, associate professor**INNOVATIVE DEVELOPMENT PROBLEMS OF UKRAINIAN ECONOMY**

The role of the state in national economy innovative development is researched. The necessity of the state's role intensification during innovative development is proved. The implementation of economic gear's innovative activity incentive is substantiated. The main problems of innovative development are considered and problem-solving ways are offered.

Key words: innovative process, state support, budgetary policy.

Актуальність теми дослідження. Перехід української економіки до інноваційної моделі розвитку має на меті забезпечити піднесення конкурентоспроможності через активізацію інноваційної діяльності вітчизняних підприємств. Інноваційна модель економічного розвитку має стати тим фундаментом, який визначає економічну могутність держави.

Постановка проблеми. Дослідження інноваційних процесів як складової економічного зростання зумовлене тим, що подальший економічний розвиток країни можливий лише на засадах інноваційності. Це передбачає врахування новітніх досягнень науково-технічного прогресу, підвищення наукового та технологічного рівня країни.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Інноваційна діяльність та її особливості давно досліджується українськими та закордонними вченими. Вивченню теоретичних і прикладних аспектів інноваційного розвитку присвячено наукові праці таких відомих вчених, як Л. І. Федулової, В. П. Александрової, Ю. М. Бажала, В. П. Семиноженко та ін. Разом з тим інноваційна діяльність ще не здатна і не спроможна забезпечити матеріальний добробут, єдність і цілісність промислового сектора.

Постановка завдання. Метою статті є поглиблення теоретико-методологічних засад інноваційного розвитку та розробка практичних рекомендацій щодо створення сприятливого клімату інноваційної діяльності.

Виклад основного матеріалу. Інноваційною діяльністю в Україні, виходячи із вимог ринку, займаються як підприємства інноваційної сфери, так і всі інші підприємства, що впроваджують нову техніку, технології, вирішують проблеми комплексної механізації, займаються іншими організаційно-управлінськими та інфраструктурними нововведеннями, оскільки інновації – категорія не тільки науково-технічної, але і підприємницької діяльності.

ІННОВАЦІЇ

Пріоритетні напрями інноваційної діяльності, що визначаються відповідно до Закону України «Про пріоритетні напрями інноваційної діяльності в Україні» від 16 січня 2003 року № 433-ІV., в узагальненому вигляді включають: формування ринку нових продуктів та високих технологій, які забезпечують зростання обсягів виробництва продукції та зниження витрат, організацію інтегрованого виробництва, що спроможне конкурувати з високо інтелектуально оснащеними транснаціональними компаніями, створення і впровадження у виробництво нових видів продукції, формування високого рівня людського капіталу, який формує більш високий рівень продуктивної діяльності людини, формування інтелектуального потенціалу як сукупності високоосвічених професійних кадрів у всіх сферах виробництва, які спроможні виробляти інновації, зберігаючи науковий потенціал, та реалізовувати інноваційний продукт безпосередньо на виробництві.

Активізація інвестиційної діяльності, зростання чистих капітальних вкладень в економіку є одним з головних інструментів успішного економічного розвитку держави. Проте головними перешкодами на шляху розгортання інноваційних процесів у країні є: обмеженість централізованого фінансування, брак власних коштів підприємств, відсутність розгорнутої інфраструктури інноваційного ринку, високі кредитні ставки, кризовий стан у науці, відсутність чітко визначених та законодавчо закріплених державних пріоритетів у інноваційній політиці. За інноваційною активністю машинобудівельна галузь України ще не досягла навіть рівня 1990 року. Питома вага інноваційної продукції, виробленої 2008 році, склала 14,7 млрд. грн., або 5,4 % загального обсягу промислової продукції [1].

Тому з метою формування ефективної інноваційної моделі необхідно вирішити низку проблем:

1. Прискорити структурну перебудову економіки за рахунок активної політики залучення іноземних та внутрішніх інвестицій.
2. Здійснити активну інвестиційно-інноваційну ідентифікованість країни на основі оцінки інноваційного потенціалу.
3. Відтворити традиційні виробничі зв'язки та сформувати нову мережу кооперацій.
4. Активізувати внутрішню та зовнішню політику сприяння національним виробникам.
5. Матеріально-технологічно модернізувати виробничу базу.
6. Розвинути інноваційну стратегію (технопарки, митні пільги, державна підтримка, стимулювання пріоритетних напрямків науково-технічної діяльності).
7. Визначити продуктивною силою науково-технічну інфраструктуру (науково-технічні розробки, інвестиційні проекти, страхування інвестиційних ризиків, венчурне інвестування, реінвестиція зекономлених коштів тощо).

Досвід зарубіжних країн переконливо засвідчує, що інновації мають стратегічне значення для подальшого розвитку економіки. На протязі останніх 20 років економісти стали пов'язувати економічний розвиток із інноваційним.

Характер трансформаційних перебудов та формування постіндустріального суспільства визначається економічним потенціалом держави, який складає основу її подальшого інноваційного розвитку. Висновки дослідження експертів-аналітиків Фонду Карнегі в 2004 році звертають увагу на той факт, що за економічним і науковим потенціалом Україна входить до першої п'ятірки країн Європи, а за ефективністю використання - замикає першу сотню країн світу [2].

Вибір Україною випереджальної інноваційної моделі подальшого розвитку – об'єктивний закономірний процес, зумовлений ендегенними та екзогенними чинниками. Посилення інноваційного розвитку, як бази (основи) економічного зростання, потребує відповідних коштів.

Тому не випадково серед складових системи забезпечення інноваційного розвитку найголовнішим постає питання фінансового забезпечення. Особливої актуальності воно набуває в умовах трансформації економічної системи, коли головним джерелом покриття витрат був і залишається бюджет. Тому проблема збалансування, ефективності та результативності бюджетних ресурсів завжди залишається актуальною.

Якщо проаналізувати структуру видатків бюджету за період 2000-2008 років, то питома вага фактичних видатків на фундаментальні дослідження та розробки не перевищує 1,3 % [3]. Незадовільний стан фінансування науково-технічних розробок зумовлюється тим, що бюджетні кошти розпоршуються на численні програми, ступінь інноваційності яких є низькою.

У контексті інноваційного розвитку потрібно розглядати інновації як системний процес, розвивати нові сектори економіки, підсилувати соціальну політику держави, вилучати традиційні економічні структури.

ІННОВАЦІЇ

Потрібно забезпечити пріоритетне фінансування освітніх програм, фундаментальних та прикладних досліджень у нових секторах економіки за рахунок коштів державного бюджету, формувати інноваційні програми відповідно до національних інноваційних пріоритетів програмно-цільового методу планування, забезпечити фінансування науково-технічних цільових програм, які відповідають національним інтересам.

Інноваційний розвиток стане успішним лише за умови формування та реалізації державної стратегії, менеджменту та політики, а індикатором інноваційного розвитку вважається рівень фінансування науково-технічної сфери.

У цих умовах концептуальною основою державної політики з фінансового забезпечення інноваційного розвитку має стати створення спеціалізованих державних фінансових інститутів і їх взаємодія з банківськими установами та новоствореними небанківськими фінансовими інститутами. Така державна політика повинна бути направлена на активізацію інноваційної діяльності. Велике значення при цьому має зародження інституту інтелектуальної власності, формування ринку науково-технічної продукції. Тому формувати інноваційну систему потрібно за умови ефективного втручання держави, докорінно змінити ставлення до науки як першочергової умови цілеспрямованої і послідовної роботи з розвитку національної інноваційної системи, концентрувати фінансовий і інтелектуальний капітал на пріоритетних напрямках науково-технічного прогресу, використовувати наукові розробки в першу чергу вітчизняних науковців.

Одним з головних напрямів національної інноваційної політики є здійснення органами державної влади усіх рівнів комплексу дій, спрямованих на створення сприятливого для розвитку інноваційного підприємництва середовища та його підтримку. Адже, як свідчить зарубіжний досвід, побудова інноваційного суспільства можлива лише за умов активної державної підтримки, створення довгострокових мотивацій науково-технічної творчості, стимулювання розвитку фундаментальної та корпоративної науки [4].

Така підтримка передбачає:

- розвиток фундаментальної і прикладної науки, підготовку наукових кадрів, сприяння розвитку малого інноваційного підприємництва;
- створення інноваційної активності у сфері виробничої діяльності;
- формування державних замовлень на науково-дослідні роботи для сприяння росту попиту на інноваційні ідеї та нововведення, що забезпечить впровадження інновацій в економіку;
- створення технологічної й інноваційної структури для науки та інноваційного підприємництва, сприяння розповсюдженню організаційно-економічних структур, найефективніших з точки зору впровадження інновацій.

Державна інноваційна політика повинна бути спрямована на першочергову підтримку інноваційних проектів за тими напрямками, за якими Україна лідирує. Треба здійснити оцінку технологічного рівня виробництва, винаходів, щоб зосередити увагу на переломних проривних технологіях, здатних вивести цей економічний напрямок на передові світові позиції.

Заходи з державної підтримки повинні поєднуватися зі здійсненням антімонопольних заходів, чиненням інноваційного тиску на господарські суб'єкти шляхом застосування санкцій на випуск застарілої продукції та використання неефективних ресурсо- й енегromістких, а також екологічно небезпечних технологій.

Потужним важелем державного впливу на прискорення інноваційного розвитку високотехнологічних галузей має стати діяльність інноваційних фондів, створених за рахунок прямих бюджетних інвестицій, галузевих та регіональних фондів (компаній).

Більш детально економічний механізм стимулювання інноваційної діяльності представлено на рис. 1.

Обґрунтування вищезазначених складових економічного механізму стимулювання інноваційної діяльності дає підстави стверджувати, що головними завданнями державної інноваційної політики має стати безпосередня участь держави в інвестуванні і формуванні сприятливого середовища для зростання інноваційної активності, надання підтримки об'єктам інфраструктури, заохочення приватних інвестицій у пріоритетні сфери розвитку виробництва. Однак держава фінансує, як правило, 1/5 (іноді й більше) витрат [5] на реалізацію тільки високоефективних інноваційних проектів, що відповідають двом вимогам: вони мають окупитися протягом двох років і приносити максимум прибутку.

Поряд з цим для забезпечення життєздатності механізму стимулювання інноваційної діяльності необхідно ширше використовувати державні гарантії і державне страхування інновацій, що

ІННОВАЦІЇ

забезпечить виробникам інновацій ефективність вкладення капіталу і зниження ризиків. Нині макроекономічна ситуація не сприяє інвестиційній діяльності. Це зумовлено слабкою конкурентоздатністю вітчизняних підприємств. Інфляція витрат, деформуючи структуру цін, підвищуючи ресурсну складову, викликає зростання цін. Негативно позначаються на впровадженні інновацій неплатежі, що порушують нормальний відтворювальний цикл. Тому активізація інноваційної діяльності неможлива без перегляду податкової системи в бік зниження її тиску.

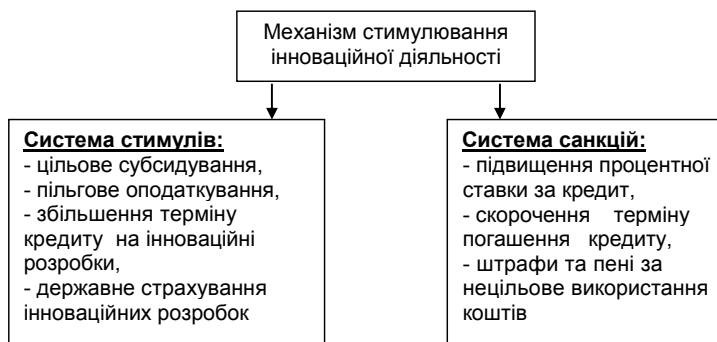

Рис. 1. Механізм стимулювання інноваційної діяльності

Що стосується ролі банківської системи для активізації інноваційної діяльності, то вже нині сформувалися передумови для залучення в цей процес фінансового сектора економіки. По-перше, кредитування ефективних інноваційних проектів під заставу акцій позичальників істотно полегшить зрощування банківського і промислового капіталу. Виходячи з кризового становища, підприємства потягнуться в банки за довгостроковими позиками для впровадження інновацій. По-друге, комерційні банки будуть зацікавлені в діяльності підприємств, які розпоряджатимуться залишками на рахунках і матимуть доступ до бюджетних коштів, пільг при оподаткуванні. Завдяки цьому банки істотно зміцнять свої ресурси, мобілізуючи додаткові кошти для інновацій у реальний сектор економіки.

Крім того, заохочувальними заходами щодо впровадження в дію економічного механізму стимулювання інноваційного розвитку, необхідно розробити профілактичні заходи за нецільове використання кредитів для інновацій. Потрібно заборонити учасникам інноваційного процесу використовувати кредитні кошти для будь-яких інших цілей, крім забезпечення інноваційного розвитку. В іншому випадку до них треба застосовувати такі санкції, як: підвищення процентної ставки за кредит, скорочення терміну погашення кредиту, штрафи та пені за нецільове використання коштів. Це дозволить мати реальні кошти для проведення активної інноваційної політики.

Висновок. На даному етапі Україна формує власну інноваційну модель економіки, яка є пріоритетом у внутрішній політиці з метою створення ефективного механізму економічного зростання, пожвавлення ділової та інвестиційної активності. Аналізуючи довгострокові перспективи економічного зростання держави, актуалізується питання задіяння науково-технічного потенціалу й інноваційного розвитку економіки. Нова економічна система, що створена в Україні, розвивається і її індустріальний характер системного розвитку має надалі послідовно перерости в інноваційний.

Для досягнення інноваційного розвитку економіки потрібна взаємозалежна, керована державою система, яка здатна зробити інновації вигідними, зручними і мінімально ризикованими для довгострокового вкладення капіталу. Створення такої системи вимагає впровадження економічного механізму стимулювання інноваційної діяльності з врахуванням взаємних інтересів учасників інноваційного проекту, суміщення кількох сфер економіки (фондового ринку, системи бухгалтерського обліку й оподаткування, ринку, лізингу, регулювання гарантій, компенсацій тощо). Тільки так можна забезпечити науково обґрунтовані умови для досягнення інноваційного розвитку держави.

Стратегія інноваційного розвитку держави повинна формуватися, виходячи з наступних позицій: забезпечення необхідних умов для швидкого та ефективного впровадження технічних новинок у всіх ланках народногосподарського комплексу держави, удосконалення виробництва і структурно-технологічної перебудови, збереження і розвиток стратегічного науково-технічного

ІННОВАЦІЇ

потенціалу в пріоритетних напрямках розвитку, створення необхідних соціально-економічних умов для збереження потенціалу наукових і технічних кадрів і таким чином недопущення еміграції висококваліфікованих спеціалістів науки і техніки за межі країни. Для вирішення вищезазначених проблем необхідно вирішити такі питання: провести аналіз структури джерел коштів і механізму фінансування інноваційної діяльності підприємств усіх форм власності з метою встановлення рівня забезпеченості поставлених державою завдань відповідними фінансовими ресурсами, визначити механізм державної підтримки підприємств та забезпечення виконання окремих науково-технічних програм через різні фінансові джерела, визначити ефективність стимулюючої системи, спрямованої на збільшення коштів фінансування інноваційної діяльності з різних позабюджетних джерел.

Література

1. Статистичний щорічник України за 2008 рік: [стат. зб.] / [за ред. О. Г. Осауленка]; Державний комітет статистики України. – К. : Інформ. аналіт. агентство, 2009. – 567 с.
2. Гаман М. Світовий досвід стимулювання інновацій та можливості його застосування в Україні / М. Гаман // Вісник національної академії державного управління. – 2007. – № 1. – С. 213-214.
3. Офіційний Web-сайт Міністерства фінансів України [Електронний ресурс]. – Режим доступу : www.minfin.gov.ua – Назва з титул. екрана.
4. Інноваційний розвиток економіки: модель, система управління, державна політика : [Монографія] / за ред. д-ра екон. наук, проф. Л. І. Федулової. – К. : Основа, 2005 – 552 с.
5. Наукова та інноваційна діяльність в Україні, 2008 : [стат. зб.] / [відп. за вип. І. В. Калачева]; Державний комітет статистики України. – К. : Інформ. аналіт. агентство, 2009 – 364 с.

Literatura

1. Statystychnyi shchorichnyk Ukrainy za 2008 rik: [stat. zb.] / [za red. O. H. Osaulenka]; Derzhavnyi komitet statystyky Ukrainy. – K. : Inform. analit. ahentstvo, 2009. – 567 s.
2. Haman M. Svitovyi dosvid stymuliuvannya innovatsii ta mozhlyvosti yoho zastosuvannya v Ukraini / M. Haman // Visnyk natsionalnoi akademii derzhavnoho upravlinnia. – 2007. – № 1. – С. 213-214.
3. Ofitsiyni Web-sait Ministerstva finansiv Ukrainy [Elektronnyi resurs]. – Rezhym dostupu : www.minfin.gov.ua – Nazva z tytul. ekrana.
4. Innovatsiyni rozvytok ekonomiky: model, systema upravlinnia, derzhavna polityka : [Monohrafiia] / za red. d-ra ekon. nauk, prof. L. I. Fedulovoi. – K. : Osнова, 2005 – 552 s.
5. Naukova ta innovatsiina diialnist v Ukraini, 2008 : [stat. zb.] / [vidp. za vyp. I. V. Kalacheva]; Derzhavnyi komitet statystyky Ukrainy. – K. : Inform. analit. ahentstvo, 2009 – 364 s.

Надійшла 09.03.2011 р.